

Sygn. akt IV U 734/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 listopada 2021 r.

Sąd Okręgowy w Elblągu Wydział IV Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie następującym:

Przewodniczący: sędzia Tomasz Koronowski

po rozpoznaniu w dniu 5 listopada 2021 r. w Elblągu na posiedzeniu niejawnym

sprawy z odwołania M. S.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E.

z dnia (...)r., znak (...)

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

zmienia zaskarżoną decyzję w części w ten sposób, że stwierdza, iż ubezpieczona M. S. nie ma obowiązku zwrotu świadczenia pobranego z tytułu renty socjalnej za lipiec 2020 r.

Sygn. akt IV U 734/21

UZASADNIENIE

Ubezpieczona M. S. wniosła odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E. z dnia (...), znak: (...), stwierdzającej, że pobrała ona nienależnie świadczenia za miesiące lipiec i wrzesień 2020r. w łącznej kwocie 2.400 zł z tytułu renty socjalnej i zobowiązującej ją do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za lipiec i wrzesień 2020r. w kwocie należności głównej 2.400 zł. Ubezpieczona zaskarżyła decyzję częściowo, tj. w zakresie żądania zwrotu świadczenia pobranego za lipiec 2020r. W uzasadnieniu stanowiska ubezpieczona wskazała, że nie kwestionuje, iż za wrzesień 2020r. jej wynagrodzenie z tytułu zatrudnienia przekroczyło próg rentowy. Nie zgodziła się jednak z ustaleniami organu rentowego, że doszło do przekroczenia kwoty granicznej dochodu za lipiec 2020r., gdyż w lipcu 2020r. wypłacono jej wynagrodzenie za dwa miesiące, tj. za lipiec i sierpień 2020r.

Pozwany Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E. w odpowiedzi na odwołanie wniósł o jego oddalenie i o zasądzenie od ubezpieczonej na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd ustalił i zważył, co następuje:

Ubezpieczona M. S. uprawniona jest do renty socjalnej na stałe od dnia 1 lipca 2004r. Decyzja ta zawierała pouczenie, w którym w punkcie V. podpunkt 3. wskazano, że prawo do renty socjalnej zawiesza się za miesiąc, w którym zostały osiągnięte przychody w łącznej kwocie wyższej niż 30% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa GUS dla celów emerytalnych. Kwota ta obowiązuje od miesiąca następującego po miesiącu, w którym została ogłoszona.

Kolejne decyzje z dni 15 marca 2008r., 10 marca 2009r., 5 marca 2010r. i 15 marca 2011r. zawierają pouczenie identycznej treści, co decyzja z 1 lipca 2004r. Natomiast decyzja z dnia 25 września 2018r. nie zawiera pouczenia o przesłankach zawieszenia prawa do świadczenia.

Pismem z dnia 13 maja 2019r. organ rentowy zobowiązał ubezpieczoną do nadesłania zaświadczenia wystawionego przez płatnika składek o wysokości przychodów podlegających rozliczeniu uzyskanych za okres od 1 stycznia 2017r. do 31 grudnia 2018r. w rozbiciu na miesiące ze wskazaniem dat wypłaty. W piśmie tym wskazano również, że o ustawowym obowiązku zawiadamiania o osiągniętych przychodach ubezpieczona została pouczona w decyzjach wydawanych w sprawie przysługującego ubezpieczonej świadczenia, w których jest zawarta również szczegółowa informacja dotycząca zasad zawieszania i zmniejszania świadczeń w związku z osiągnięciem przychodu oraz ich rozliczania.

W wyniku przeprowadzonego postępowania i nadesłania przez ubezpieczoną żądanych przez organ dokumentów, decyzją z dnia 23 grudnia 2020r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E. stwierdził, że ubezpieczona pobrała nienależnie świadczenia za miesiące marzec, lipiec, wrzesień, październik 2018r. lipiec i grudzień 2019r. z tytułu renty socjalnej i zobowiązał ją do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za ww. okresy. Ubezpieczona wniosła odwołanie od ww. decyzji i sprawa toczy się przed tut. Sądem pod sygnaturą IV U 178/21.

W dniu 11 stycznia 2021r. ubezpieczona złożyła w organie rentowym oświadczenie, że w 2020r. osiągnęła przychód z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę z (...) Stowarzyszeniem (...). Do oświadczenia ubezpieczona załączyła zaświadczenie o zarobkach. Z zaświadczenia wynika, że w lipcu 2020r. otrzymała wynagrodzenie brutto w kwocie 7.325,12 zł, a we wrześniu 2020r. otrzymała wynagrodzenie brutto w wysokości 3.453,20 zł

Kolejną decyzją z (...) organ rentowy stwierdził, że M. S. pobrała nienależnie świadczenia za miesiące lipiec i wrzesień 2021r. w łącznej kwocie 2.400 zł z tytułu renty socjalnej i zobowiązał ubezpieczoną do zwrotu tychże nienależnie pobranych świadczeń.

(decyzja przyznająca rentę socjalną k. 36, kolejne decyzje dot. renty socjalnej, pismo z 13 maja 2019r. k. 87 w aktach rentowych, oświadczenie o przychodzie i zaświadczenia o zarobkach k. 1-3 w pliku założonym 12 stycznia 2021r.).

W ocenie Sądu decyzja organu rentowego była niezasadna, także z przyczyn innych niż wskazane w odwołaniu.

Spór sprowadzał się do rozstrzygnięcia, czy organ rentowy prawidłowo zażądał od odwołującej się zwrotu nienależnie, zdaniem organu rentowego, pobranego świadczenia. Trzeba wobec tego wskazać, że zgodnie z art. 138 ust. 1 i 2 pkt. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie Dz.U. z 2021r., poz. 291 ze zmianami) osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu. Za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania.

Zauważyć należy, że w niniejszej sprawie ubezpieczona, wraz z decyzją z dnia 1 lipca 2004r., przyznającą jej prawo do renty socjalnej, otrzymała pouczenie, że prawo do renty socjalnej zawiesza się za miesiąc, w którym zostały osiągnięte przychody w łącznej kwocie wyższej niż 30% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa GUS dla celów emerytalnych. Kwota ta obowiązuje od miesiąca następującego po miesiącu, w którym została ogłoszona.

Trzeba jednak zauważyć, że na dzień wydania decyzji o przyznaniu odwołującej się prawa do renty socjalnej, tj. w dniu 1 lipca 2004r., obowiązywał przepis art. 10 ust. 6 ustawy z dnia 27 czerwca 2003r. o rencie socjalnej (obecnie Dz.U. z 2020r., poz. 1300 ze zmianami) w brzmieniu innym niż to, na którym oparto wydanie zaskarżonej decyzji, a mianowicie: „Prawo do renty socjalnej zawiesza się za miesiąc, w którym zostały osiągnięte przychody, o których mowa w ust. 1-5, w łącznej kwocie wyższej niż 30 % przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego do celów emerytalnych.”. Decyzja z 1 lipca 2004r. o przyznaniu prawa do renty socjalnej zawierała pouczenie takiej właśnie treści. Z dniem 1 stycznia 2012r. przepis ten uległ zmianie i obecnie brzmi on następująco: „Prawo do renty socjalnej zawiesza się za miesiąc, w którym zostały osiągnięte przychody, o których mowa w ust. 1-5a, w łącznej kwocie wyższej niż 70 % przeciętnego miesięcznego

wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego do celów emerytalnych”.

W aktach rentowych brak jest decyzji, w której znajdowałyby się pouczenie odnoszące się bezpośrednio do cytowanego art. 10 ust. 6 ustawy o rencie socjalnej w brzmieniu obowiązującym od 2012r. Stosowne pouczenie – co potwierdził organ rentowy w piśmie procesowym z dnia 3 listopada 2021r. (k.26) nie zostało również zawarte w żadnej decyzji waloryzacyjnej (decyzje te są drukowane w jednym egzemplarzu i wysyłane ubezpieczonemu). Pouczenie o obecnym brzmieniu przywołanego przepisu jest zamieszczane wyłącznie w decyzjach, w których ponownie ustala się prawo do renty socjalnej, jednak w przypadku skarżącej decyzje takie nie były wydawane, gdyż renta socjalna została jej przyznana na stałe.

W opisanych okolicznościach trzeba wyjaśnić, że Sąd Okręgowy podziela stanowisko Sądu Apelacyjnego w Lublinie, wyrażone w wyroku z dnia 13 czerwca 2019r. w sprawie III AUa 572/18, iż, „brak pouczenia świadczeniobiorcy o okolicznościach powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń emerytalnych lub rentowych zwalnia go z obowiązku zwrotu świadczeń pobranych, mimo istnienia tych okoliczności, choćby nawet mógł powziąć o nich wiadomość z innych źródeł. Obowiązek pouczenia spoczywa na organie rentowym, samo zaś pouczenie powinno być wyczerpujące, zawierające informację o obowiązujących w dniu pouczenia zasadach zawieszalności prawa do świadczeń. Brak pouczenia zwalnia osobę bezpodstawnie pobierającą świadczenia z obowiązku ich zwrotu. Pouczenie takie nie może być abstrakcyjne, obciążone brakiem konkretności, a w szczególności nie może odnosić się do wszystkich hipotetycznych okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń. Pouczenie takie nie mogłoby być uznane za należyte i rodzące po stronie świadczeniobiorcy obowiązek zwrotu świadczenia”. Tożsame stanowisko zajęł Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 30 kwietnia 2020r. w sprawie III AUa 1802/19. Także Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 28 stycznia 2021r. wydanym w sprawie I USKP 3/21 wskazał, że „co do zasady organ rentowy ma obowiązek pouczyć ubezpieczonego o okolicznościach, których wystąpienie w czasie pobierania świadczenia powoduje utratę prawa do świadczeń, gdy wydaje decyzję przyznającą świadczenie. Nie ma natomiast takiego obowiązku przy wydawaniu kolejnych decyzji dotyczących przyznanego już świadczenia (np. dotyczących jego waloryzacji), chyba że zaszły zmiany prawa wpływające na prawo ubezpieczonego przyznane wcześniej decyzją lub gdy treść tych decyzji może wywołać wątpliwości co do przesłanek nabycia lub posiadania prawa do świadczenia. Nie można bowiem ryzyka prawnego owych zmian bądź wątpliwości wynikających z treści decyzji przerzucać na ubezpieczonego. Organ rentowy może domagać się zwrotu nienależnie pobranego świadczenia jedynie wówczas, gdy ubezpieczonemu można przypisać złą wolę. Obowiązek zwrotu obciąża tylko tego, kto przyjął świadczenie w złej wierze, wiedząc, że mu się ono nie należy, co dotyczy zarówno osoby, która została pouczona o okolicznościach, w jakich nie powinna pobierać świadczeń, jak też osoby, która uzyskała świadczenia na podstawie nieprawdziwych zeznań lub dokumentów, albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd instytucji ubezpieczeniowej. Wypłacenie świadczenia w sposób, na który nie miała wpływu wina (zła wola) świadczeniobiorcy, nie uzasadnia natomiast powstania po stronie osoby ubezpieczonej obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia”.

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy, należy podkreślić, że pozwany organ rentowy nie wywiązał się z obowiązku informacyjnego wobec skarżącej i nie pouczył jej skutecznie o obowiązujących od 1 stycznia 2012r. przepisach, powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do renty socjalnej. W konsekwencji już z tej przyczyny nie można uznać, że ubezpieczona pobrała nienależnie świadczenie rentowe.

Odnosząc się natomiast do kwestii wypłaty ubezpieczonej w lipcu 2002r. wynagrodzenia za dwa miesiące, co było przyczyną przekroczenia progu z art. 10 ust. 6 ustawy o rencie socjalnej, trzeba także przywołać stanowisko Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z wyroku z dnia 9 października 2018r., sygn. akt III AUa 134/18, że organ rentowy winien przypisać przychód do tych miesięcy, za które rzeczywiście przysługiwał, a nie do tych, w których został faktycznie wypłacony. Jest to interpretacja celowościowa art. 10 ust. 6 ustawy o rencie socjalnej, zgodna z założeniami systemu ubezpieczeń społecznych. Renta socjalna jest świadczeniem realizowanym comiesięcznie. Skoro więc przepisy uzależniają wstrzymanie wypłaty świadczenia od osiągnięcia w poszczególnych miesiącach dochodu wyższego niż kwota ustalona przez ustawodawcę, to przyjęcie argumentacji organu rentowego pozbawiłoby ubezpieczonych jakiegokolwiek wpływu na okoliczności determinujące prawo lub wysokość świadczenia w danym

miesiącu. W realiach rynku pracy ubezpieczeniu nie mają bowiem żadnego wpływu na termin wypłaty wynagrodzenia. Jaskrawym przykładem nieracjonalności wykładni językowej omawianego przepisu, oczywiście sprzecznym z interesem ubezpieczonych, jest sytuacja gdy w danym miesiącu zatrudnieni otrzymują faktyczną wypłatę za dwa lub trzy przepracowane miesiące. W takim stanie faktycznym zaliczenie przychodu jako należnego wyłącznie za jeden miesiąc rażąco naruszałoby interes ubezpieczonych. Sąd Okręgowy aprobuje to stanowisko i wskazuje, że również ono przemawia za wnioskowaną przez ubezpieczoną zmianą zaskarżonej decyzji.

Mając na względzie poczynione ustalenia i rozważania, na podstawie art. 477¹⁴ § 2 kpc Sąd zmienił decyzję w zaskarżonej części i stwierdził, że ubezpieczona M. S. nie ma obowiązku zwrotu świadczenia pobranego z tytułu renty socjalnej za lipiec 2020r. W praktyce oznacza to obowiązek zwrotu przez ubezpieczoną kwoty 1.200 zł, tj. świadczenia wypłaconego za wrzesień 2020r.